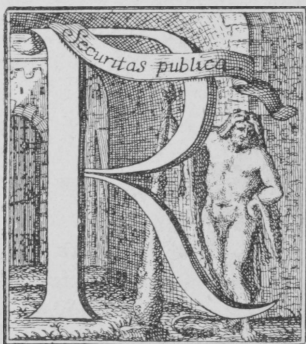

MAGYAR HADISZABÁLYZATOK GYŰJTEMÉNYE.

A MAGYAR LOVASSÁG REGULAMENTUMA 1722.

Kettőzés.

ÉTKÁN adatik olyas alkalmatosság, hogy az lovasságnál practikáltassék, mivel leginkább csak két rendbül formáltatnak trompjai, de ha törtinnik, hogy kettőzni, az az duplázni köllene, tehát az első rend jobb s balrul egyenes leneában az tagjai közt olly terissiget csinál, hogy az hátulsó rend közben nyomakodhassék és úgy kettőbül egy rend formáltatik, s ha ismint kettőben reducáltatik, úgy cselekesznek mind a fordulásban, hogy azok, akik dupláztak, ha előre terissigek vagon, kinyomakodnak, s úgy azon réseken az első renden által az előbbi helyekre mennek, ott jobb s balra fordulván az második rendet ujobban efficiálják, de előre nem mehetvín, hátra csafoltattyák lovait, annyira, hogy jobb és balra meg fordulhassanak vissza fele, az második rendnek formálására, ut in priori casu.

Gyalog ugyan négy rendben szokott állani az nép, s akkor az duplázás is úgy alkalmaztatik, mind az négy renddel, valamint az kettőben fölül említettett.

Három rend.

Majd nem is láttatik, de ha formáltatnik, s kivált marcsban kettőbül szaporán föl osztatik a két rend, úgy hogy az elsőnek jobb szárnyáru, s az másodiknak baljárul nyomakodik öszve a közepén.

az egyenlő quantum az másik két rendhez képeest, holott az első rend lassan mozdul. s a contingense bal fele tart utánna, az másodikból pedig előre tartván mellye ereszkedik, az második rendet formálák együtt, a mely ellemben azelőtt második volt, harmadik renddé válik, megtartván magok közt az szokott distanttiát, úgy mint három három jó lipist; a midőn azomban az ilykippen formált három rendből és mint kettő csináltatik, az középső rend két fele oszlik, amennyi annak előtte az első rendből gyűtt az hoz nyomakodik jobb kézrül. a honnéd elmaradott amaz fele pedig az harmadik rendhez áll bal kézrül, mivel onnéd szakasztatott el és így lassan nyomakodva ujjban két rendbe lészen. De ha megállapodva esnek meg ezen rendek deductioja akkor az középső jobb s bal kézre contramarcseroz, az első s harmadik rendhez kapcsolja magát, úgy hogy amazok is olly terességet engedgyenek. hogy az ujjban formálándó két rend egyenlő léneában essik, az distanttiát is köztök azon mozdulással reocupálják.

Karddal.

Karddal szokott az magyar lovas leginkább akarmi hadi occasiokban operálni, kiért ellenség elejben kelvén a dolog és az hol sörén és bátor vitezkedis reqviráltatik, helyből megrugaszkodván a honnéd már el éranza, tüstint rajta lehet mintha kilőnik szemközt egy szál karddal megüti, vagy ha már megtolatott, hátán vagyon üzi, s fogja, s fogja és meg nem hadgy fordulni, akit pedig karddal akkor bé nem érhetne, szintin karabiny s pisztolból lövődözi, noha az karabint mi afféle alkalmatossággal meg köll kimilleni, ne talantan az ellenség csoportozván, erővel is ismint szemközt forduljon, holott ugyanis megint rendekben magát venni, karabinnal ellent állani újra minden tehetséggel megoszlantni, s futamítani, vagy ha amannak segítsége gyülekezett volna jó modgyával retirálni köllenek.

Az ilyen karddal occurralo attacqvirosásokban egyiberánt a comdérozo tést minden fortélyát föl vegye az alkalmatosságnak mennél közelebb nyomakodhatik az ellenséghez azután szemközt (s oldalait, ha úgy találná süzsügesnek) egy rugaszkodással megüthesse, s közében vehesse magát, rendeit oszlattatván és megtolhatni éparkodván.

Tüzellés.

Az tüzelésben vigyázni köll, egymásközt kár ne titessék az tromp, compagnia, vagy schaqvadron egisz aufmarchban állván amint az szűgsig hozza magaval, ugy operal az tűzivel, hol egy kettőnkint, hogy hol vonyás és divizionkint charchiroz, hol pedig egisz renddel, de ritkán tüzel mind a kettővel egyszersmind ; az elsővel leginkább akkor agáltatik, midőn az ellensig tartoztatik, vagy közelre megállapodik és se nem avancséroz, se magát retirálni nem akarná, és efféle alkalmatosságokkal. Az másodikával már erősebben, s közelebrül verekedik és az harmadikával minden tehetsigivel iparkodik, tüzit jól aplicálhassa, mert ha az rendek egyszer tüzelettek szabad mezőben és mi obstaculum nélkül lévín, az tűzre, azonnal kardhoz fogadtatik és az ellensigen sebes rugatkozással rajta hajtatik egiszlen, noha némelkor csak az első renddel migyen vighez és az másika addig helyben áll kész karabinyokkal, ha meg tolatatnék azon próbáján, ahoz retirálhassa, s utánna mingyárt formálhassa magát, ezekben mindazonáltal a tiszt jelen valóságát tapasztalhassa, az ellensignek szerencséje vagy szerencsitlensigihez képpest, situatio, vagy más fortéla nézve akomodálhassa dispositioit s valóban szemes ligyen, holott itt egy szempéllantasni mulatással is elvesztheti remínet diadalmát. Valamint pedig a két rend formáltatik az exercitiumban ezen tüzelishez, ugy oktattatik a nép és az lovak is ahoz szoktattatnak, hogy az lövistül, vagy is puska pattanástül meg ne rezzenjenek, s több munkája ne légyen az embernek azzal való vesződissel, hogy sem hivatallyával, jobb vagy bal kézrül az első renddel egyenkint fölfele tartván az karabinyokat, tüzeletik és úgy a másik rendben szakadván, azon is vigik migyen, azután egyszersmind leeresztetik az karabiny, az vigivel lefele és az jobb pisztol vonyatik ki, mellyel az másik szárnyáru kezdődik, hasonlókíppen egyenkint a tűz s annak vigivel az is eltítetik és az balrul álló pisztol is kirántatik, szintin úgy cselekedvin, mint az másikával. A midőn tüzelni köll, megparancsoltatik az karabinyok az horogiban akasztassanak, s kisen tartassanak (noha ha közel vagyon az ellensig, már az előtt is leoldoztatnak és az pantaliron livő horgain függnek) az háti bőr is föl takartatik, az pisztolok helyre igazítottatnak, hogy akadál nélkül ki lehessen rántani, azonnal pedig hogy az tüzelis comendéroztatik és az karabiny fölemeltetik, az középit az kantár szárával egygyütt bal kezivel megfogja, az vigit pedig fölfele tartván, jobb kezivel ellemen az sárkányát fölvonnya, az

markolatlytát is egyszersmind tartya, arra az jobb orcájához fogja fél emberre az az aki ellent áll, annak az övihez vagyis nyereg kápájához czilozza. s ki süti s ki ki a tisztnek comandórára vigyázván, amidőn mondgya: *fogjátok föl az karabint, czilozzatok, tüzet,* s akkor egyszersmind adatik a tűz. mintha csak egy lövis esett volna, mert ugyanis rendetlen dolog ha az olyan tűzadás egy robbanásban nem esik. mit amott az rendekben maradoznak az pattanások. Az pisztol kirántatván hasonlóképpen azonnal fölvonatik az csúnek az vigit az bal kézzel amint az kantár szárával az első nyereg kápájához nyomakodik, együtt tartván, hogy az jobb kéznél annyival alkalmasb ereje lehessen fölvonásához evvel pedig csak fél kézzel cziloztatik, s úgy is lövetik ki, annak comandórá után mint az karabin. Tüzelisben ellensigre a két rend közel egymásra áll, hogy az hátulsó rend az karabinnyáival az első renden kívül érhesen jó egyben kapcsolván magokat, hogy az ellensig által megtörhesse magát, mindazonáltal annyi teressige ligen az tagoknak, hogy az tüzellő fegyverrel bánhassanak, s ha az idő engedi meg is tölthessék, az hátulsó renddel tüzeltetik leginkább és az első reservában tartatik, mihelyt pedig kilövetik az fegyver, mingyárt meg is töltetik újra, ha más parancsolat nem talál lenni, vagy az avanzírozásra, vagy retiradára.

Ha Te Deum tartatik az rendek előbbi distantiajokban maradnak, úgy tüzeltetik, először karabinbul, azután a két pisztolokbul egymásután, amint a tüzelis kezdődik, s a szárnyakrul föl föl fele tartván az fegyvert, globus nélkül livén megtöltve mikár ne történhessik, kiért mint egy, mint másféleképpen oktattatik az nép, annak ideiben tudhassa magát ahoz alkalmaztatni.

Mi temetiskor is ilyképpen szokás tüzelteni, s avigre előre meghagyatik, mikint töltessik meg az fegyver, sőt meg is vizsgáltatik, ne talántán mégis feledikensigbül, vagy talán akarva globus eresztett az fegyverben.

Ellenkezés.

Sokszor martalikot szoktak az ellensig várai alá küldeni, akik ott ellenkezővén magokra kivonnyák az ellensiget, azomban mind tovább tovább csalogattyák, méglen az trompjára viszik, s azok által megüttethessik, niha pedig sík mezőben is mi tromp öszve akadván az ellensiggel ellenkezőt küld elejben, s ha amaz is rajta küld, s meg tolattatnik az trompjához retirállya magát jobb s bal kézre csavarodván az háta megi, s rendet formál azonnal, holott azomban

a tromp az ellensiget tüzellisivel, vagy elveti, vagy pedig reális üt-
közetre kell a dolog következendőképpen, minnyajon öszve fognak
és az diadalomért markossan harczolnak, a lévín ugyanis már praevie
tellyes szándikjok, mivel az ellensiget magokra hozták, s bé várták.
Ezen ellenkezis ellemben olly jó megvizsgálással fortéllyal szokott
institualtatni, hogy magához mint qvalításokban hasomló de erősebb
ellensig ilyképpen irritáltatni nem szokott, hanem a holmi egyenlő
erő láttatik, fortélyából mintegy kimozdulni nem szandékoznék.

KÉPEK JEGYZÉKE

A HARMADIK FÜZETHEZ.

I. Önálló képek.

1. Huszár a Simonyi ezredéből. Ez az ezred 1768—73-ig az Ujházy, 1773—90-ig a Graeven, 1791—1802-ig a br. Vécsey s 1803—1829-ig a Hessen-Homburg gróf nevét viselte. Jelenleg a 4-ik huszárezred. Ebben az ezredben volt Simonyi 1809—13-ig őrnagy, 1813-tól—14-ig alezredes, 1814—28-ig illetőleg 1831-ig ezredes. Eredetije a bécsi cs. és kir. Hadilevéltárban. A Franklin-társulat nyomdájának színyomata. 321
2. Görgey Benedek görögői várkastélya és nemesi udvarháza 1583-ban. A bécsi hadilevéltárban levő tollrajz után. Kettős melléklet. 446

II. Szövegeképek.

1. Naillac Philibert a János lovagok nagymestere. *Vertot. Histoire des Chevaliers Hospitaliers de S. Jean de Jerusalem*, Párisban 1726-ban megjelent mű II. k. 112-ik lapján közölt rézmetszetről. 337
2. Rhodus. *Heurico Pantaleone. Militaris ordinis Johannitarum etc.* című és Baselban 1581-ben megjelent mű 195-ik lapján levő fametszetről. 345

III. Fejléc.

A János lovagok fegyvereinek megáldása a harcza indulás előtt. *Vertot* fentebb idézett művének I. kötet 1. lapjáról. 321

IV. Záróképek.

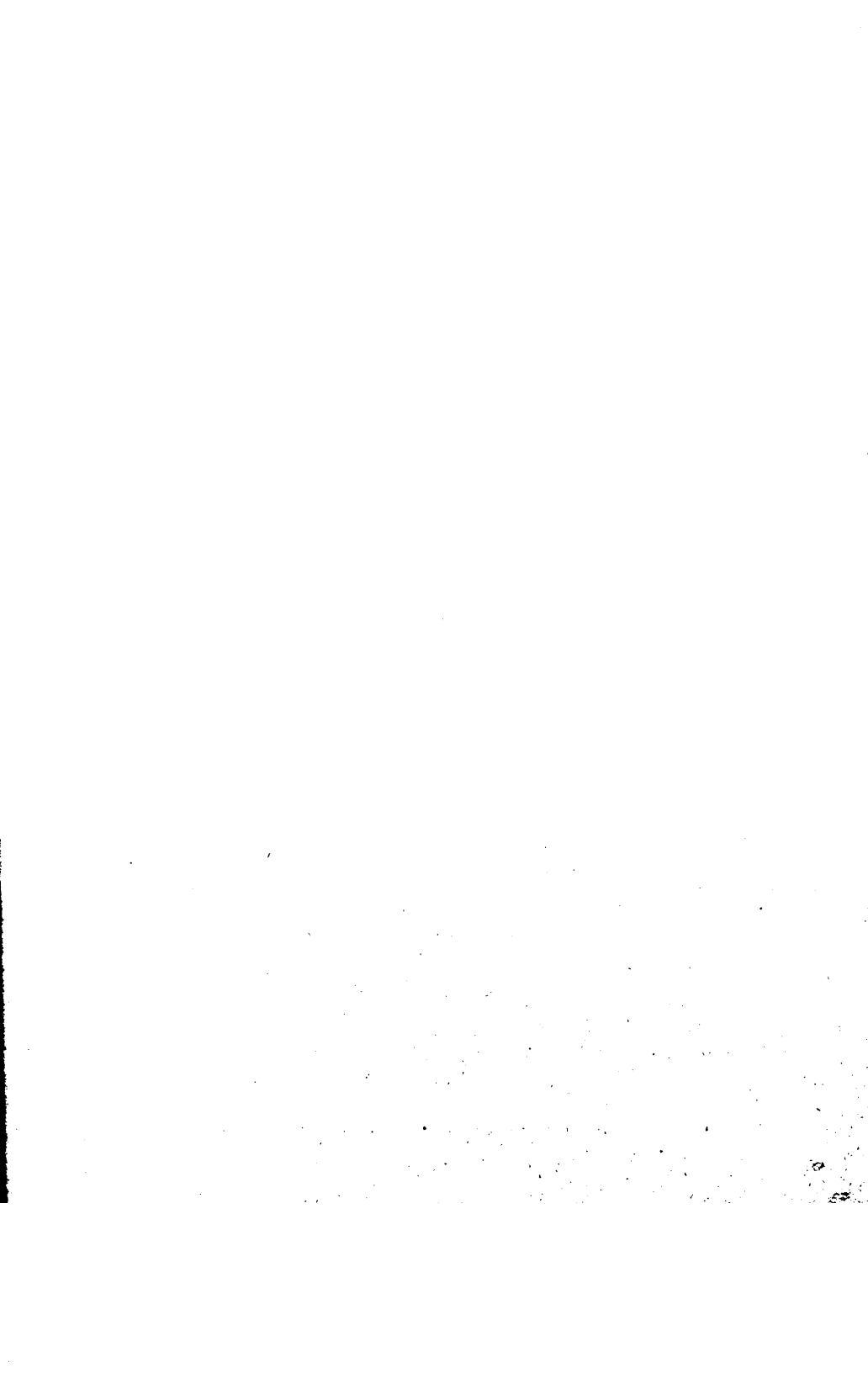
1. János vitéz középkori vértetben. Pantaleon fentebb idézett művének 306-ik lapjáról. 348
2. A nagyváradi huszárkaszárnya, Simonyi egykori lakóhelye. Fényképi főlvetel után. 366

3. A hadi tudományok jelvényei. A Kaltschmidt rézmetszete után. <i>Mathias Bel.</i> Notitia Hungariae novae Historico etc. Bécsben 1735-ben megjelent mű II. k. 140. lapjáról. — — — — —	415
4. Magyar lovas a XVI. századból. <i>Abraham de Bruye.</i> Equitum descriptio című s 1576-ban megjelent művének 31-ik lapjáról. — — — — —	445
5. Magyarország és Ausztria szövetségének emblemaája. <i>Belau N. B.</i> rajza és <i>Schum József és András</i> rézmetszete után. <i>Bel Mátyás</i> idézett munkája II. k. 290. lapjáról. — — — — —	458
6. Embléma. <i>Bel</i> munkájának címlapjáról. — — — — —	472
7. Magyar huszártiszt a XVII. század végéről. <i>Beich</i> és <i>Amigoni</i> freskójáról a schleissheimi bajor királyi kastélyból. — — — — —	475
8. A történetírás muzsája. <i>Oser A. F.</i> rajza és <i>Kaltschmidt A.</i> rézmetszete után <i>Bel</i> fentebb idézett munkájának II. k. 366. lapjáról. — — — — —	480

V. Kezdőbetűk.

1. N kezdőbetű — — — — —	321
2. A „ — — — — —	446
3. Á „ — — — — —	454
4. M „ — — — — —	459
5. K „ — — — — —	472
6. R „ — — — — —	476

Az 1., 2., 3., 4. és 6. szám alattiak *Bel* fentebb idézett munkája I. k. 420 és 436, továbbá II. k. 487 és 101, valamint I. k. 322. lapjáról, az 5-ik számú pedig egy 17. századi fametszetről készült.

E. Wideman ad Vivum delin. et sculpsit.

HADADI GRÓF WESSELÉNYI FERENCZ NÁDOR.

